

**VEKİLİN; MÜVEKKİL ADINA VEYA HESABINA BİZZAT KENDİSİ
İLE İŞLEM YAPABİLMESİ (Kendisiyle Sözleşme Yapması) VE
SÖZLEŞMENİN İKİ TARAFINI TEMSİL EDEBİLMESİ
(Çifte Temsil) SORUNU**

*“Bir millet uyuyorsa,
onu kolaylıkla uyandırabilirsiniz.
Fakat bir millet uyumuyor da,
uyuyor gibi yapıyorsa,
onu asla UYANDIRAMAZSINIZ.”*

INDRIA GANDHI

Nihat YAVUZ*

ÖZET

Temsilcinin bir sözleşmeyi hem temsil edilen tarafın temsilcisi hem de bizzat karşı taraf (üçüncü kişi) ya da karşı tarafın da temsilcisi olarak yapması mümkündür. Ancak bunun için temsilciye bu hususta özel yetki verilmiş olması ya da yapılacak işlemin, hukuki niteliği itibarıyla temsil olunana zarar verecek mahiyette olmaması gerekir.

ANAHTAR KELİMELER

Temsilcinin kendi kendisiyle sözleşme yapması, çifte temsil, temsil hukuku

ABSTRACT

It's possible for a representative to act as representative of both sides (the principal and the third person) or to act as representative of both the principal and his own. However, for this to be possible the representative must be authorized in this respect or the transaction should not be harmful to the principal's interests, by its legal character.

KEYWORDS

Representative's conclusion of contract with oneself, dual representation, law of representation

---

* Yargıtay 3. HD. Onursal Başkanı Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi

A) TALEP VE DAVA:

Davacı vekili, R.Ç. ve V.K.'nin davacı şirketin %50'şer hissedarı olduğunu V.K.'nin, aynı zamanda davalı şirketin %99 hissedarı ve Müdürü olduğunu, V.K.'nin münferit temsil yetkisine sahip olduğu davacı şirkete ait malları gerçek satış değerinin çok altında davalıya sattığının anlaşıldığını, satışı yapılan mallara yönelik davalı şirketin hiç ödeme yapmadığını ileri sürerek 167.267.56 YTL'nin davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

B) KARAR:

Mahkemece iddia, savunma ve toplanan delillere göre davacı şirkette %50, davalı şirkette %99 pay sahibi olan ve her iki şirketi münferit temsil etme yetkisi bulunan V.K.'nin, davacı şirkete ait malları rayiç bedelin altında satarak şirketi zarara uğrattığı, bu işlemde davalı şirketin de sorumlu olduğu gerekçesiyle 155.465.36 YTL'nin davalıdan tahsiline karar verilmiş, hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

C) TEMSİLCİ KENDİ KENDİSİYLE SÖZLEŞME YAPABİLİR Mİ?

1) Alman hukukunda durum:

BGB (Alman Medeni Kanunu) Paragraf 181'de bu konuda şöyle bir kural getirilmiştir. "Bir mümessil, aksine davranışına müsaade edilmiş olmadıkça, kendisi ile kendi adına veya bir üçüncü kişinin temsilcisi olarak işlem yapamaz, meğer ki bu hukuki muamele münhasıran bir borcun ifasını teşkil etmekte bulunsun"

Paragrafın kenar başlığı "kendisi ile işlem" dir. Bu üst kavram iki alt kavramı kapsar. Bunlardan birisinde temsilci, sözleşmenin bir yanında temsil edilen adına hareket ederek işlem yaparken, karşı yanında da bizzat, kendi adına işlem yapmaktır. Burada dar anlamı ile "kendisi ile işlem" vardır.

Alman Hukukunda, BGB paragraf 181'de, kural olarak "kendisiyle işlem" in caiz görülmediği, ancak buna iki istisna getirildiği anlaşılmaktadır:

- 1) Temsil edilen buna cevaz vermiş ise "kendisiyle işlem" caizdir.
- 2) Bir borcun ifası söz konusu ise yine caizdir.

Bilimsel öğretilerde amaca göre yorum yapılarak BGB paragraf 181'in kap-

Vekilin; Müvekkil Adına Veya Hesabına Bizzat Kendisi İle İşlem Yapabilmesi

samı kimi olaylarda -çıkarc çatışması olmadığı için- daraltılmakta, kimi olaylarda ise, çıkarc çatışması göz önünde tutularak geniş yorum yapılmaktadır (Serozan; Borçlar Hukuku, Özel Bölüm (Hatemi ve Arpacı ile birlikte) İstanbul 1992, sh. 484).

2) Yargıtay'ın Görüşü:

Bir kişinin birkaç gerçek ve tüzel kişiyi temsil etmesine yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak birden fazla gerçek veya tüzel kişiyi temsil eden kişi, kendi kendisiyle değil üçüncü bir kişiye karşı hukuki muamelede bulunur. Çifte temsil halinde temsilciye açık bir yetki verilmişse veya böyle bir muameleden dolayı temsil olunanın zarara uğraması tehlikesi yoksa çifte temsil geçerlidir. Somut olayda davacı şirket, temsilcinin mallarını gerçek fiyatının çok altında temsil yetkisi bulunan davalı şirkete sattığını ileri sürdüğüne göre, zarara uğrama ihtimali mevcuttur. Bu nedenle temsilcinin yaptığı işlem davacıyı bağlamaz. Mahkemece bu yön gözetilerek malların rayiç bedeline göre davacının uğradığı zarar tespit edilerek yazılı şekilde hüküm kurulmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır (19.HD. 1.2.2007; 6832/692).

3) Bilimsel öğretilerdeki baskın görüş ve İsviçre Federal Mahkemesinin görüşü:

Hukuk tekniği yönünden temsilcinin bizzat kendisi ile sözleşme yapmasına bir engel bulunmamaktadır. Fakat böyle bir temsil, temsil olunan için tehlike arzeder. Bir mal satın alması için (T)'nin temsilci tayin ettiği (M), kendi malını satarsa, alıcı adına temsilci olarak kendi adına da satıcı olarak irade beyanında bulunurken, (T)'nin menfaatini değil de kendi menfaatini öne çıkartabilir veya diğer satış şartlarını tayinde (T)'nin menfaatlerini ihlal eden bir durum ortaya çıkabilir. Bu nedenle, İsviçre Federal Mahkemesinin Yerleşmiş İçtihadı (BGE 93 II 481; BGE 95 II 621), temsilcinin kendisi ile sözleşme yapabilmesi için ya buna temsil olunanın açıkça müsaade etmiş olmasını, ya da temsilcinin kendisi ile sözleşme yapmasında temsil olunan için hiçbir tehlike bulunmamasını aramaktadır. Örneğin (T) için satın alınacak mal borsada kayıtlı ve fiyatı belli ise (M)'nin kendi malına (T)'ye satmasında, diğer bir anlatımla (M)'nin (T) adına kendi malını satın almasında (T) için bir tehlike yoktur. Bilimsel öğretilerde Federal Mahkemenin çözümü benimsenmektedir. Örnek:

“Normal olarak, mümessilin faaliyeti üçüncü bir kişi ile veya üçüncü bir kişiye karşı bir hukuksal işlem yapmaktan ibarettir. Fakat mümessil yapmak-

la yükümlü olduğu işlemi bizzat kendisi ile yapmak hakkına sahip midir? Örneğin; mümessil, temsil edilen kimse namına bizzat kendisine satış sözleşmesi icabında (önerisinde) bulunarak ve bu icabı (öneriyi) kendi namına yaptığı bir beyan ile kabul ederek temsil edilen kimseye ait bir şeyi satabilir mi? Almanca'da böyle bir işlem (bizzat kendisiyle sözleşme yapmak) veya (bizzat mümessilin sözleşmeye dahil olması) deyimleri ile ifade edilir. Bu hareket tarzının caiz olduğu açıktır. Özellikle bir kimse (R)'yi bir taşınmazı bizzat kendisine satmaya yetkili kılabilir, yani (R) resmi işlemi satıcı sıfatıyla (temsil edilen kimse adına) ve müşteri sıfatıyla da (kendi adına) imza edecektir. Fakat bu gibi durumlarda, mümessile ait bir menfaat doğar ve bundan temsil edilen kimse için bir zarar doğabilir. Gerçekten de mümessil kendi menfaatleriyle beraber temsil edilen kimsenin menfaatlerini de dikkat etmeye mecburdur. Çünkü kendi menfaatlerini temsil edilen kimsenin menfaatlerine tercih etmek temayülüne kolaylıkla düşebilir. İşte bunun içindir ki Federal Mahkeme bir ilke kararında (BGE 39 II s. 566), müşterek hukuk ve Alman Medeni Kanununa (Paragraf 181) uygun olarak sözü edilen işlemin (yani bizzat kendisiyle sözleşme yapmanın) ancak vekalet, mümessili bu hususa açıkça yetkili kıldığı veya temsil edilen kimse için hiçbir zarar tehlikesi mevcut bulunmadığı takdirde kabule şayan olduğunu beyan etmiştir. Örneğin, mümessil ve temsil edilen kimse arasında bir borcun ifasında peşin para ve cari fiyatla bir satışta, temsil edilen kimsenin kasasından alınmış paranın değiştirilmesinde ilah ... keyfiyet böyledir. Bazı defa bu suretle yapılan işlem temsil edilen kimseyi bağlamaz ve fakat işbu kimse tarafından işleme icazet verilebilir.

Çifte temsil (bizzat kendisiyle sözleşme yapmaya) çok yaklaşır ve aynı esaslara tabi olur. İki kimsenin vekaletini alan kimse, bir sözleşme ile her iki kimseyi bağladığı takdirde, birine diğeri zararına olarak bir menfaat temin edebilir; binaenaleyh böyle bir sözleşme için özel surette yetki vermek gerekir; meğer ki işbu sözleşme niteliği itibarıyla zararın bütün tehlikelerini ortadan kaldırmış olsun. TMK. 915. madde gereğince alacaklı ve borçlunun müşterek mümessili hakkında da hüküm böyledir. Bu müşterek mümessil ancak alacaklı ile hukuksal bir işlem yapabilir; fakat hem alacaklı ve hem de borçluyu aynı zamanda temsil edemez. (Andreas von Tuhr: Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, c. 1-2; çev. Cevat Edege, Ank. 1983, sh. 328, 329. Aynı görüşte olan diğer yazarlar ise şunlardır: Bucher, Keller/ Schöbi, Gauch/Schuep, Eren, Esener, Tekinay/Akman / Burcuoğlu/Altop, Oğuzman/Öz).

D) İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİNİN YERLEŞMİŞ GÖRÜŞÜNE DİĞER ÖRNEKLER:

Alman Medeni Kanununun aksine (Paragraf 181) Borçlar Kanunu, temsil edilenin adına, bir temsilcinin kendisi ile geçerli olarak sözleşmeyi yapıp yapmayacağından ve yaparsa hangi işlerde yapabileceğinden söz etmez.

Ancak RO (Resmi Derleme) 63 II 174 (Jdt 1938 I 434)de yayımlanmış kararda, yeniden ortaya çıkan fikre göre, kendine zarar veren bir tehlike olmadığı zaman (RO 39 II 568) temsil edilen, mümessili, bizzat kendisiyle sözleşme yapmaya yetkili kılsa, kabul edilmelidir. Bu karardan yapılan soyutlamaya göre yeni içtihat .... objektif olarak eğer temsil edenle temsil edilen arasında hiçbir menfaat ihtilafı yoksa ve bu durum temsil edilene zarar vermiyorsa, temsilcinin kendisi ile sözleşme yapmasına izin vermektedir. Bu düşünce hatalıdır; ilke olarak içtihat bir kimsenin kendisi ile sözleşme yapmasını yasaklarken, esas olarak temsil edilenin menfaatlerinin zarar görmesini, bu tür işlemlerde daima görülen tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla kanunun boşluğunu doldurmaktadır; bu tehlike istisnai olarak, mevcut olmadığı zaman da bu kuralı uygulamak gerekmez. Bu durumda Hakim, örtülü olarak bir müsaadenin verilmiş olması varsayımına müracaat etme ihtiyacında değildir.

Özet olarak bir temsilcinin, kendisi ile sözleşme yapması, karşılaşılan olağan ihtilaf nedeniyle, ilke olarak yasal olmaz ve batıldır; bu ihtilaf istisnai olarak, eğer akdin türü, temsil edilenin menfaatlerine bir zarar verilmesi ihtimalini hariç tutarsa ve eğer o, özel olarak temsilcisini yetkili kılsa veya yapılan sözleşmeyi tasdik ederse, ihtilaf yoktur. Bu kurallar bir hükmi şahsın organlarıyla ilgili olup, bu organların, o hükmi şahıs adına bizzat kendileriyle yaptığı sözleşmelerde ve aynı şekilde BK. mad. 32 ve devamı anlamında temsilcinin benzeri işlemlerinde de söz konusudur (RO 63 II 174, Jdt 1938 I 435 ...)

İsviçre Federal Mahkemesinin bu konudaki görüşünün giderek kökleştiği anlaşılmaktadır: “Federal Mahkeme’nin yerleşmiş içtihatlarına göre, kendisiyle sözleşme yapılması, ilke olarak caiz ve geçerli değildir, çünkü bir temsilcinin bizzat kendisiyle sözleşme akdetmesi, daima bir çıkar çatışmasına götürür. Bu nedenle, kendisiyle işlem yapılmasına ilişkin hukuki işlem geçersizdir; meğer ki, yapılan işlemin doğası gereği temsil edilenin zarar görme tehlikesi yoksa veya temsil edilen temsilciye o sözleşmeyi yapma konusunda özel olarak yetki vermiş ya da daha sonra işleme onay vermiş olsun. Aynı kurallar çifte temsil veya tüzel kişinin yasal temsilinde, onun temsilcisi vasıta-

Nihat YAVUZ

sıyla sözleşme yapması halinde de uygulanır (BGE 127 III 332, E. Za. Pulaşlı, Hasan: Tek Ortaklı Anonim Şirkette Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu ve İsviçre Federal Mahkemesinin Buna İlişkin Üç Kararı, BATİDER, C.XXX Sa.4'ten ayrı bası, sh. 105).

Az yukarıda da belirtildiği üzere, temsil hukuku çerçevesinde bir temsilcinin bizzat kendisiyle sözleşme yapmasına ilişkin sorun hakkında İsviçre-Türk hukuklarında hukuki bir düzenleme yoktur. Böckli'nin deyimiyle böyle bir hükmün 1881 tarihli İsviçre Borçlar Kanununa (OR) alınmaması “unutulmuş”, ancak daha sonra mahkeme içtihatlarında Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) paragraf 181 hükmünün etkisiyle bu boşluk doldurulmuştur. Bu konudaki hareket noktası temsilcinin temsil yetkisinin kapsamına ilişkin olumsuz bir karinenin varlığıdır; diğer bir ifade ile, normal olarak daima mevcut olan çıkar çatışması nedeniyle, temsil yetkisinin, temsilcinin bizzat kendisiyle sözleşme yapmayı içermediği noktasından hareket edilmesini gerektirir (Pulaşlı, sh. 104, dipnot: 7).

Kendisiyle sözleşme yapılması üst kavramı altında “bir kişinin aynı anda bir sözleşmenin iki tarafında bulunması” ve “çifte temsil” kavramları kullanılmaktadır. Buna göre, örneğin anonim şirketin temsilcisi, diğer tarafta karşı taraf olarak bir hukuki işlemin her iki tarafında da aynı kişi bulunuyorsa “kendisiyle sözleşme yapılması” söz konusu olur. Buna karşın, dar anlamda çifte temsil, bir kimsenin, örneğin iki anonim şirkette münferit olarak imza yetkisine sahip olan bir yönetim kurulu üyesinin, bir hukuki işlemi iki şirketin de temsilcisi olarak bir anonim şirketin adına ve hesabına akdetmesi veya kendisinin hakimiyetinde bulunan tüzel kişi ile karşı taraf olarak bir sözleşme yapmış olması halinde ortaya çıkmaktadır (Pulaşlı, sh. 105 ve orada anılan Böckli).

Prof. Dr. Karl Oftinger'in yorumu:

Bir kimsenin, kendisi ile yaptığı sözleşmeyle ortaya konan problemden bağımsız olarak, yukarıdaki gerekçeler, metodlu bir düzen menfaatini göstermektedir. Federal Mahkeme, haklı olarak daha önce yararlanılan bir içtihadı terk ederek, “örtülü” olarak verilmiş bir izin gereğince, temsilcinin kendisi ile sözleşme yapabileceğini artık kabul etmiyor. Gerçekte, bu örtülü müsaade bir varsayımdır. Federal Mahkeme haklı olarak, Hakim için kanunun bir boşluğunu doldurmasına tahsis edilmiş bir kuralı düzenlemesinin sözkonusu olduğunu kabul etmektedir (MK. mad. 1 fıkra 2 ve madde 3) (Oftinger/Jean Pretre: Borçlar Kanununun Genel Kısımına İlişkin Federal Mahkeme İçtihatları, Çev.: Kemal Dayınlarlı, Ank. 1990, sh. 159).

E) DİĞER ÖRNEKLER:

BGB (Alman Medeni Kanunu) da (Paragraf 181) olduğu gibi, vekilin hem kendi adına hem müvekkil adına irade açıklayarak kendi kendisiyle sözleşme yapmasını veya iki tarafın da temsilcisi sıfatıyla hareket ederek icap ve kabulde bulunmasını kural olarak yasaklayan bir hüküm İsviçre Borçlar Kanununda ve Borçlar Kanunumuzda ve hatta TBMM’de görüşülmekte olan Borçlar Kanunu Tasarısında da yoktur. Ancak uygulama ve bilimsel öğretilerde (bkz. Turan Esener: Mümessilin Kendi Kendisiyle Mukavele Yapması, AÜ-HFD. XIV (1957), S:1/4, sh. 72-110 ve buradaki literatür), vekille müvekkil veya vekilin temsil ettiği iki taraf arasında menfaat zıtlığı varsa, müvekkilin veya müvekkillerin açık izni veya icazeti olmadıkça yapılan işlemin onları bağlamayacağı kabul edilmektedir. Bu husus vekilin sadakat borcundan ve vekaletin kapsamının aşılması halinde dış ilişkide yetkisiz temsil esaslarının uygulanmasından çıkarılabilir. Gautschi’ye göre, vekile açıkça genel bir bağışlama yetkisi verilmişse, bu yetkinin kendi kendisiyle sözleşme yapma ve çift temsilde bulunma hususlarını da kapsadığı kabul edilmelidir; Zira menfaat zıtlığından doğacak mameleki eksilme tehlikesini zaten müvekkil verdiği genel bağışlama yetkisiyle fazlasıyla göze almıştır.

Bir haktan karşılıksız olarak kısmen veya tamamen feragat da bağışlamaya kıyasen özel yetki konusu sayılmaktadır. Davadan feragat bakımından özel yetki zorunluluğu zaten HUMK. mad. 63’de açıkça öngörülmüştür. Becker’in fikrinde (Art. 396, Nr. 16) eksik (tabii) borçların vekil tarafından yerine getirilebilmesi de bağışlamaya kıyas yoluyla özel yetkiye bağlı tutulmalıdır (Tandoğan, Hukuk: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, c.2, Ank. 1987, sh. 399, 400).

Yargıtay Kararı

Davacı vekili, Refik Çakır ve Vedat Kirişçi’nin davacı şirketin 550’şer hissedarı olduğunu, Vedat Kirişçi’nin aynı zamanda davalı şirketin %99 hissedarı ve müdürü olduğunu, Vedat Kirişçi’nin münferit temsil yetkisine sahip olduğu davacı şirkete ait malları gerçek satış değerinin çok altında davalıya sattığının anlaşıldığını, satışı yapılan mallara yönelik davalı şirketin hiç ödeme yapmadığını ileri sürerek 167.267.56 YTL’nin davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili cevabında, ayrı tüzel kişiliği bulunan davacı şirketin kestiği faturalara itiraz edemeyeceğini, fatura bedelinin davacı şirket müdürü Vedat

Nihat YAVUZ

Kirişçi'ye ödediğini, müvekkilinin davacıya borcu bulunmadığını belirterek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece iddia, savunma ve toplanan delillere göre davacı şirkette %50, davalı şirkette %99 pay sahibi olan ve her iki şirketi münferit temsil etme yetkisi bulunan Vedat Kirişçi'nin davacı şirkete ait malları rayiç bedelinin altında satarak şirketi zarara uğrattığı, bu işlemde davalı şirketin de sorumlu olduğu gerekçesiyle 155.465.36 YTL'nin davalıdan tahsiline karar verilmiş, hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Davacı şirkette %50, davalı şirkette %99 pay sahibi olan Vedat Kirişçi her iki şirketi münferit olarak temsil ve ilzama yetkili bulunmaktadır. Davacı şirket, temsile yetkili Vedat Kirişçi tarafından şirkete ait malların bedelinin çok altında Vedat Kirişçi'nin %99 pay ve münferit temsil yetkisi bulunduğu davalı şirkete sattığını, bu nedenle zarara uğradığını ileri sürerek bu davayı açmıştır.

Bir kişinin birkaç gerçek ve tüzel kişiyi temsil etmesine yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak birden fazla gerçek veya tüzel kişiyi temsil eden kişi kendi kendisiyle değil üçüncü bir kişiye karşı hukuki muamelede bulunur. Çifte temsil halinde temsilciye açık bir yetki verilmişse veya böyle bir muameleden dolayı temsil olunanın zarara uğraması tehlikesi yoluna çifte temsil geçerlidir. Somut olayda davacı şirket temsilcinin mallarını gerçek fiyatının çok altında temsil yetkisi bulunan davalı şirkete sattığını ileri sürdüğüne göre zarar uğrama ihtimali mevcuttur. Bu nedenle temsilcinin yaptığı işlem davacıyı bağlamaz. Mahkemece bu yönde gözetilerek malların rayiç bedeline göre davacının uğradığı zararın tespit edilerek yazılı şekilde hüküm kurulmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle hükmün ONANMASINA, vekili Yargıtay duruşmasında hazır Bulunan davacı yararına takdir edilen 500.00 YTL duruşma vekalet ücretinin, davalıdan alınarak, davacıya ödenmesine, aşağıda yazılı onama harcının temyiz edenden alınmasına, 01.02.2007 gününde oybirliğiyle karar verildi (*19.HD. 1.2.2007; 6832/692*).

F) SON SÖZLER

İnceleme konusu özel hukuk ile ilgili bulunmasına rağmen İNDRĪA GANDHĪ'nin bu özlü ve gerçeğin tam kendisi olan deyişinin yazıyla ne ilgisi olduğu sorulabilir. Sınıf arkadaşım Dr. Atilla Özer bir Anayasa Hukuku Profesörüdür. İstedik ki yazıya kendisinin uzmanlığı ile ilgili bir çeşni katalım.